

**Ekklesia Breda 3 september 2017**

**Serie; 'fundamenten' – thema: 'Over God gesproken' – gelezen: Exodus 3**

**Toespraak Franck Ploum**

1.

In de periode dat Tiny Muskens bisschop van Breda was woedde er in Nederland een heftige discussie, aangewakkerd Pim Fortuin, over de Islam. Bij die discussie hoorde ook de vraag of God en Allah nu wel of niet dezelfde waren. Van deze discussie, zo kan ik me herinneren, begreep deze bisschop helemaal niets. Hij had jarenlang in Indonesië gewerkt en daar was God ook voor de katholieken gewoon Allah.

In juni mocht ik namens de Congregatie van de Broeders van Huijbergen een bezoek brengen aan hun gemeenschappen en projecten in Indonesië, een maand lang. En het onbegrip van Bisschop Muskens kwam weer in mijn gedachten. In Indonesië wordt in alle officiële teksten van de katholieke liturgie *Ik zal er Zijn*, aangesproken met Allah. Veel gebeden in het Romeins Misaal beginnen met 'Allahu akbar' – God is groot. En ik hoorde nauwelijks verschil tussen de priester die al reciterend het eucharistisch gebed las en de imam die door de megafon van de minaret zijn of haar – de liberale moskee van Pati heeft een vrouwelijke imam - koranverzen reciteerde. Verschillen in godsbeleving en godsverstaan zitten dus kennelijk niet in de benaming. En toch is het van belang met elkaar te spreken over wat we nu eigenlijk bedoelen als we 'god' zeggen.

2.

Spreken over God is een hachelijk zaak. Vaak hebben we het idee dat 'god' eenduidig is en dat bij gebruik van het woord voor iedereen helder is wat er bedoeld wordt. Binnen en buiten kerken is God echter alles behalve een helder begrip. Wat bedoelen we? De God van 'god bless America', of van de predikant die gisteren president Trump de hand oplegde en bad *"Heer, U heeft ons een president geschonken, Donald Trump, die ons land wil genezen"*. De god van Boko Haram dat met terreur een Islamitische Staat wil stichten, de god van het leger van de Heer dat moorden en verkrachtend door Afrika trekt, de god van IS die hoofden laat afhakken en duizenden de dood in jaagt, de god van het schietgebedje die helpt bij examens, de god van de Money Church die bidden om meer winst voor hun bedrijven, de god van de armen die schreeuwen om brood en eten, de god van de radicale imam uit Ripoll, de god van de institutionele kerken: god almachtige Vader, heerser over het heelal, alziend oog dat mij volgt, rechter die zal oordelen over mijn doen en laten. Een god hoog op de troon overziend mijn zonden en rechtsprekend over de wereld? De God van de mannenbroeders uit 'knielen op een bed violen'? Wat bedoelen we wanneer we over 'god' spreken?

Behalve een veelheid aan beelden waarvan mensen vinden of vermoeden dat ze iets met een god van doen hebben, zijn er ook allerlei materiële dingen die we zo belangrijk vinden dat ze een goddelijke status krijgen. We hebben allemaal ons eigen gouden kalf: de auto, de telefoon, de Vrije Markt. En wat te denken van een veelheid aan denkbeelden over hoe dingen in het leven en in deze wereld moeten gaan, die zo in ons collectieve brein zitten dat ze onveranderlijk en door god gegeven lijken te zijn.

Dat collectieve beeld komen we wellicht tegen in het woordenboek Van Dale, daar is God een opperwezen, een bovenmenselijk, machtig en aanbeddelijk wezen. En als je dit beeld gaat hanteren om in het steeds terugkerend onderzoek 'God in Nederland' te gaan vragen aan mensen of ze nog in god geloven weet je wat de uitkomst is. Maar staat het verdwijnen van het opperwezen gelijk aan het afscheid van God? Dat hangt er maar vanaf waar je over spreekt wanneer je 'god' zegt.

3.

Wat bedoelen we wanneer we over 'god' spreken? Voordat we die vraag kunnen beantwoorden moet er eerst iets anders gebeuren. Van de Nederlands-Duitse theoloog Ton Veerkamp heb ik geleerd dat het de taak van de theologie is om in elke situatie en tijd opnieuw te ontdekken wat er als 'god' functioneert en vervolgens is het haar taak de goden te identificeren, ze zichtbaar te maken en te ontmantelen.

Wat functioneert er in onze tijd als god: de VrijeMarkt? De blanke man boven de zwarte? De nieuwste iPhone of auto? Mijn individueel geluk? Mijn recht op vrije meningsuiting ten koste van anderen? De man boven de vrouw? Allah tegenover Adonai? Mijn god groter dan die van jou? Er is veel dat als 'god' wordt beleefd en verkocht.

De vraag is dan of we alles wat ik zojuist genoemd heb wel 'god' willen noemen, of we dat een goddelijke status willen geven, als god willen vereren en beleven? Maar als het niet om materie gaat en niet om oppermachtige krachten en zelfs niet om iets of iemand die zich bemoeit met de keuze van de Amerikaanse president. Wat blijft er dan over. Op een of andere manier leeft er immers in ons, anders zat u hier niet, een behoefte om woorden, beelden, symbolen te vinden die verbeelden wat onuitspreekbaar is: het bestaan van God.

Als al het genoemde het niet is, of niet meer is, wat is het dan wel? Door levenservaring, levensvragen en het leven zelf is ons eigen beeld zo veranderd, is het voor de meesten van ons ook onmogelijk geworden om het kerkelijk institutionele beeld van de rotsvaste almacht overeind te houden. Maar wat dan wel. En als we daar antwoord op moeten geven dan komen we vaak niet verder dan stamelende woorden als liefde, licht, kracht, bron, alles in allen. Maar weet u dan dit helemaal niets nieuws is? Veel van de woorden die nu door ons stamelend verbonden worden met God hebben oude, vaak zelfs Bijbelse, wortels. Wanneer in de Schrift Gods aanwezigheid wordt beschreven is er sprake van Vuur dat opvlamt, Licht dat doorbreekt, Stem die wordt gehoord. Deze oude en rijke beelden geven ruimte aan de ervaring van mensen en laten ruimte aan God.

4.

De God van de bijbel is niet de God uit een woordenboek of van de grote dogmatische formules. Alles wat een Godheid niet is, is de God van de Schriften: Ik daal af. Ik hoor het huilen. Ik zie het lijden. Ik kom nabij in een Mens. Ik ga mee door de diepte. Ik trek met jou mee. Noem mij geen God der goden, noem mij Ik Ben die Ik Ben, noem mij Ik zal zijn die Ik ben, noem mij Ik zal er zijn. De God van de Bijbel is alles wat een God niet is: menselijk nabij, aanraakbaar, liefdevol, tochtgenoot, corrigerend ja, maar nimmer zonder compassie.

Wie moet ik zeggen dat mij gestuurd heeft?, vraagt Mozes. Geef me een naam, een teken, een bewijs. 'Ik Ben die ik ben, Ik zal er Zijn, Ik zal er Zijn voor jou' (Exodus). God is niet voor het karretje te spannen van de menselijke wil, steeds weer anders, elk ogenblik nieuw, maar wel betrouwbaar. Ik Ben die Ik Ben, een godsnaam aan alle namen voorbij, open voor elke menselijke ervaring, zonder te kunnen claimen dat die ervaring het enig ware beeld van God weerspiegelt.

Bevrijden zal ik die verdrukt zijn. Afgedaald ben ik om te bevrijden. Gehoord heb ik het huilen van de kinderen. Geen offers, maar daden van gerechtigheid wil ik zien. Mensen in de verdrukking mogen rekenen op Gods aanwezigheid en solidariteit. En in een adem met Ik zal er Zijn klinkt de vraag: en waar ben jij? Zul jij er ook zijn, daar waar ik ben? Over die God gaat het wanneer we hier samen komen en hier zeggen, bidden, zingen.

5.

Geloven in de God van de Schriften is geloven in de God van de verliezers. Tot die God richten we ons als we straks zingen "Onze Vader..."

Vader? Ja dat is en blijft een worsteling. Teksten ontstaan in patriarchale structuren zijn doorspekt van mannelijke beelden. God in de mannelijke vorm, hoe graag je er ook vanaf wilt, het zit in je geheugen gegrift en op de momenten dat het er op aankomt zijn het die beelden die boven komen.

Toch wil het woord 'vader' niet in de eerste plaats mannelijkheid uitdrukken. Het oorspronkelijke Aramese woord 'abba' oftewel 'Avinou' in het Hebreeuws, gaat meer over relatie. Het is een liefkozing, een kind dat zegt: "ik vind jou lief pappie" of "jij bent een lieve mammië". De vertaling Vader is in die zin veel te afstandelijk, maar duidelijk is dat het niet over de mannelijkheid van God gaat, maar over de verhouding van Jezus tot God, van onszelf tot God, van de bidder tot God: een liefdevolle en familiale band 'overvloeiend van vriendschap en trouw'. Juist daarom kan ook alles gezegd worden, kan er geworsteld worden, zonder angst alleen gelaten te worden.

In de psalmen komt dat vertrouwen het sterkst naar voren. Daar wordt god stijfgevloekt en geprezen in een adem. Een God zo nabij dat de psalmist uiteindelijk kan zeggen: *Jij doorgrond mij, jij peilt mijn hart, jij kent mijn gaan en staan* (psalm 139).

6.

We hebben behoefte aan woorden, beelden, symbolen die verbeelden wat onuitspreekbaar is: het bestaan van God. Soms, in tijden van nood, worden onuitroeibare beelden geactiveerd, maar veel vaker zijn we op zoek

naar de juiste woorden. Los van alle beelden, woorden en symbolen, is het van belang dat je met elkaar afspreekt wat het uitgangspunt van denken is. Het lijkt me voor de hand liggen dat binnen de context van deze Ekklesia, de afdalende god van de bijbel, die alles is wat in onze wereld niet met het beeld van god verbonden wordt, dat het die is die we bedoelen, wanneer we 'god' zeggen. *Ik zal er Zijn*, die is en blijft zolang wij zijn van en voor mensen wereldwijd.

En ook hier is altijd weer de uitdaging om dat wat je met elkaar afspreekt niet te laten verstenen, maar laat functioneren als een ruimte van denken en beleven.

Zeg amen - Dat het zo moge zijn